

бути пролонгованими [2]. Зазначимо, що травматизація дітей позначається й на емоційному стані жінок. Саме на них лежить основний тягар по забезпеченню і вихованню дітей. Жінки з числа ВПО знаходяться також в більш уразливому економічному становищі. Навряд чи посприє душевному спокою, коли немає грошей заплатити за житло і несеш в ломбард останнє золото. З іншого боку психологічна стійкість – важлива умова для того, щоб інтегруватися в навколишнє оточення. І для чоловіків, і для жінок і для дітей в певний період дуже важливо «проговорити» свої психологічні проблеми [1]. Але жінкам, поки у всякому разі, це дається простіше. Чоловіки більш схильні замикатися в собі. Неопрацьовані з фахівцем сильні негативні емоції можуть в подальшому стати причиною посттравматичного стресового розладу.

Для психологічного благополуччя ВПО важливою є соціальна підтримка – інформаційна, емоційна, інструментальна, серед цих видів для збереження психологічного здоров'я найбільш важливими є неформальні контакти з родичами, друзями, близькими знайомими, тобто емоційна підтримка. Сприйняття території проживання як «своїї», переживання приналежності до соціальних структур, стабілізація емоційного стану виступають основними критеріями соціально-психологічної адаптації. Успішність соціальної адаптації ВПО залежить від ряду внутрішніх і зовнішніх факторів. До внутрішніх відноситься ступінь актуалізації потреби ВПО в позитивних соціальних зв'язках, самоактуалізації і самореалізації в діяльності. До зовнішніх – ступінь прийняття проблем ВПО з боку приймаючого суспільства і його здатність надавати необхідну в процесі адаптації особистості ВПО до нових умов життєдіяльності [3].

Таким чином, проблема оперативної психологічної допомоги жінкам ВПО є нагальною, а пошук дієвих та ефективних моделей роботи – необхідним.

Список використаних джерел

1. Кердивар, В. В. Аналіз передумов виникнення синдрому жертви в умовах вимушеного переселення в межах України. *Теорія і практика сучасної психології*. 2018. № 2. С. 203-206.
2. Лішик, О. П. Проблеми соціального захисту внутрішньо переміщених осіб в Україні. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2019. Вип. 10. С. 86-89.
3. Титар І.О. Поняття та критерії адаптації й інтеграції внутрішньо переміщених осіб і умови скасування статусу переселенця. *Українській соціум*. 2016. №4 (59). С. 57–68

Гаршина А. В.,

студентка II курсу магістратури, гр. МСПДп-191

Науковий керівник – Філіпович В. М., канд. психол. наук

Національний університет «Чернігівська політехніка» (м. Чернігів, Україна)

АГРЕСИВНА ПОВЕДІНКА ПІДЛІТКІВ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Визначення різних підходів до опису агресії, виокремлення її структурних компонентів, а також аналіз різних видів і форм її вияву дає змогу виявити її соціальну природу і визначити її роль в життєдіяльності

особистості, що розвивається.

Так, на думку І.В.Дубровіної, Т.В.Драгунової, А.В.Захарової, М.І.Лісіної має місце тісний взаємозв'язок між спілкуванням підлітків і формуванням самооцінки, самосвідомості, структурними компонентами якого є параметри ставлення до себе та інших людей [1, с.18].

Згідно теоретико-експериментальних досліджень Л. А. Запорожець, умовою формування об'єктивного ставлення до себе і оточуючих є створення особливої ситуації спілкування дитини і значущих дорослих (батьків, педагогів), яка характеризується емоційно-позитивним ставленням до дитини, прийняттям її індивідуальності, повагою до особистості, що розвивається [2, с.75].

Вивчення специфіки агресивної поведінки підлітків передбачає необхідність розгляду особистісних новоутворень підліткового віку в працях вітчизняних та зарубіжних дослідників [3, с. 90].

Аналіз психолого-педагогічної літератури дає змогу зробити висновок про те, що новоутворення особистості є зліпком колективних соціальних відносин між людьми, які перенесені у внутрішні відносини соціального порядку, що складають основу соціальної структури людської особистості.

В дослідженні Я.Л.Коломінського визначена специфіка спілкування дітей з однолітками порівняно зі спілкуванням з людьми іншого віку. На думку автора, взаєностосунки з дорослими, насамперед, здатні задовольнити потребу в оцінці, оскільки дорослий нібито репрезентує еталонну сукупність суспільно значущих цінностей. Дослідник відзначає, що спілкування з істотно молодшим партнером значною мірою здатне задовольнити потребу оцінювати інших. Ідентифікація з однолітками дозволяє індивіду найбільш адекватно задовольнити і потребу в оцінці, і потреба самому оцінювати партнера. Саме одноліток як рівноправний партнер по спілкуванню виступає для нього як реальною об'єктивною „точкою підрахунку” в процесі пізнання оточуючих і самого себе [3, с.101].

На думку Т.В.Драгунової, одноліток виступає об'єктом порівняння з собою і зразка, на який підліток рівняється. Підлітку легше порівнювати себе з ровесниками на рівні реальних можливостей, бачити їх втіленими в іншому, на якого він може безпосередньо рівнятися [4, с.55].

В.Н.Лозовцева, І.Е.Фокіна вважають, що пізнання підлітком інших людей (своїх товаришів), а через них і за їх допомогою пізнання самого себе приводить до спроб активно будувати і переробляти свою особистість „за зразком”, яким слугує для підлітка улюблений товариш.

Як свідчать дані В.Н.Лозовцевої, для 50-60% підлітків ровесники і діти трохи старші виявляються привабливими в якості зразка. В змістовному відношенні якості, які приваблюють підлітків у ровесниках, не відрізняються від якостей, які приваблюють їх в інших дорослих людях. Це, насамперед, моральні якості і риси мужності. Порівняно з дорослими, ровесник оцінюється підлітком як зразок, який ближчий, зрозуміліший, доступніший. При цьому, на думку Г.В.Черенкової, значення для самовиховання мають і негативні якості однокласників, негативні приклади їхньої поведінки [5, с.5].

В.Н.Лозовцевою було проведено вивчення мотивів рівняння підлітків на однолітків, серед яких вона умовно виокремила мотиви загального порядку і специфічні мотиви, що породжуються безпосереднім спілкуванням з однолітками. До мотивів загального порядку автор віднесла такі: потреба в повазі, в гарному ставленні інших людей; покращення, розвиток себе, набуття цінних якостей; наслідування високим моральним якостям; прагматичні мотиви. Ієрархія специфічних мотивів рівняння на однолітка така:

- 1) прагнення бути не гіршим, не відставати, бути нарівні з товаришами:
а) за особистими якостями (69,2%); б) за рівнем дорослості (23%);
- 2) прагнення завоювати симпатії однолітків: а) сподобатися товаришу, дружити (20,5%); б) сподобатися представникам іншої статі (2,5%);
- 3) прагнення бути кращим за інших: а) виокремитися, звернути на себе увагу (7,7%); б) бути прикладом для інших (7,7%);
- 4) бажання вміти постояти за себе [5, с. 9].

Аналіз досліджень дає змогу зробити висновок про те, що стосунки з іншими людьми мають велике значення в формуванні особливостей особистості підлітка. Більшість дослідників називають спілкування дитини з іншими людьми головним чинником розвитку особистості в підлітковому віці.

Список використаних джерел

1. Кочемировская Е.А. Коррекция деструктивных моделей межличностного взаимодействия и формирование навыков просоциального поведения у подростков : практ. пособ. / Е.А. Кочемировская, А.А. Гришко. – Х. : НТМТ, 2007. – 84 с.
2. Энциклопедический словарь социальной работы / под. ред. Л. Э. Кунельского, М. С. Мацковской. – М. : Центр общечеловеческих ценностей, 1993 – Т.2.
3. Бандура А. Подростковая агрессия. Изучение влияния воспитания и семейных отношений / А. Бандура, Р. Уолтерс ; пер. с англ. Ю. Брянцевой, Б. Красовского. – М. : Апрель Пресс, ЭКСМО-Пресс, 1999. 512 с.
4. Психология человеческой агрессивности. Хрестоматия. – Минск, 2001. – С. 55-57.
5. Чеботарьова Н.В. Феномен агресії у людському досвіді: соціальнофілософський вимір : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філософ. наук : спец. 09.00.03 «Соціальна філософія та філософія історії» / Н.В. Чеботарьова. Х., 2002. 19 с.

Добродій Р. Б.,

студент II курсу магістратури, гр. МФРп-191

Науковий керівник – Філіпович В. М., канд. психол. наук

Національний університет «Чернігівська політехніка» (м. Чернігів, Україна)

ЖИТТЄСТІЙКІСТЬ ЯК КОМПЛЕКСНА ХАРАКТЕРИСТИКА АДАПТАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОСОБИСТОСТІ

Актуальність дослідження адаптаційних ресурсів особистості в психологічному колі наукових досягнень зростає з кожним роком. Вагомий вклад у теоретичну, методологічну та практичну розробку цього питання внесли вітчизняні та іноземні дослідники-науковці Л. А. Александровна, Ф. Б. Березин, А. М. Кожина, Є. В. Кришталь, А. Г. Маклаков, М. В. Маркова,